Arvo Mägi

KDE Plasma 5

Tallinn, 2023

Sissejuhatus

KDE töölauale pani aluse saksa programmeerija Matthias Ettrich 14.10.1996. 2021. a oktoobris sai populaarne KDE seega 25. aastaseks. Samal päeval lasti välja Plasma 5.23.0 juubeliväljalase, 2023. a veebruaris Plasma 5.27.0, augustis Plasma 5.27.7. Aasta lõpuni on planeeritud veel kolm veaparandusversiooni. 2023. a lõpuks või 2024 a. esimeste kuude jooksul kavatsetakse üle minna Qt 6-le ja Plasma 6-le.

KDE 4.14 ilmumisega oli saavutanud kasutusküpsus, kuid edasine areng kippus takerduma – vaja oli põhimõttelisi uuendusi. Otsustati võtta kasutusele iseseisvatel moodulitel põhinev KDE 5 arhitektuur – Qt/Frameworks. Kõik KDE rakendusprogrammid, sh Plasma 5 töölaud, kasutavad ainult konkreetse rakenduse jaoks vajalikke mooduleid. Varem kasutati kõigi rakenduste jaoks ühist suurt teeki, mis raskendas muudatuste tegemist ja pidurdas arendustööd.

Qt on C++ programmeerimiskeskkond. Pikaajalise toega <u>Qt 5.15 LTS</u> valmis 2020. a mais, Qt 6.0 detsembris. KDE Frameworks on 80+ moodulist koosnev komplekt, mis lihtsustab Qt keskkonnas KDE programmide koostamist. Frameworksi veaparandused ja täiendused ilmuvad iga kuu.

KDE Plasma 5 töölaud põhineb Qt-l ja KDE Frameworksil (KF5). Töölaua veaparandused ilmuvad iga kuu, vajadusel mitu korda kuus, uued versioonid kolm korda aastas. Plasma 5 töölaud on kiire, vajab vähe mälu ja sobib igapäevaseks tööks. Hästi kohandatav ja üsna korralikult eestindatud. Parima kasutamiskogemuse saab kaasaegsel, mitme tuumaga protsessori ja piisava mäluga (vähemalt 4 GB) arvutil. SSD-salvestilt töötab kiirelt. On kasutatav ka vanematel arvutitel. Vt ülevaadet <u>The Plasma desktop is miles ahead of everything else</u>.

Töölaud on keskkond rakendusprogrammide käivitamiseks ja kasutamiseks. Plasma 5-le on üle viidud kõik KDE põhirakendused (failihaldur Dolphin, pildinäitaja Gwenview, konsool Konsole, tekstiredaktor Kate, ekraanitõmmise võtja Spectacle, videoredaktor Kdenlive, muusikamängija Elisa, plaadikirjutaja K3b jt). Need on KDE Gear (endine nimi Applications) koosseisus, mille uued versioonid ilmuvad kolm korda aastas, veaparandused kord kuus. Gear 22.08 ilmus 2022. a augustis. Muud KDE rakendused ilmuvad siis, kui arendajad neid kasutusküpseks peavad (fotohaldur digiKam 8.1, joonistus-maalimisprogramm Krita 5.1.x, kontoritööpakett Calligra 3.x jt).

Hästi töötavad multisüsteemsed rakendusprogrammid LibreOffice, Firefox, Thunderbird, GIMP, Blender, Inkscape, Calibre, VLC jt.

Kuna Plasma töölauda täiustatakse pidevalt, võivad järgnevas tekstis mõned pildid või korralduste nimed olla vananenud.

Plasma 5 töölaua kohandamine

Plasma 5 sobib algajatele minimaalse kohandamisega. Edasijõudnutele pakub ta võimalust muuta kõiki töölaua elemente vastavalt vajadusele või maitseeelistusele, kusjuures selleks pole vaja lisaprogramme. **Plasma 5 on kõige paremini kohandatav töölaud**. Töölaual on vaikimisi järgmised elemendid:

- 1. Menüü. Vaikimisi on see Rakenduste käivitaja (Kickoff).
- 2. Mõned ikoonid, mis võimaldavad kiiresti käivitada levinumaid rakendusi vaikimisi paiknevad tegumihalduril, kuid neid saab paigutada ka paneelile.
- 3. Tegumihaldur, mis näitab parajasti töötavate rakenduste akende ikoone või tiitleid. Alates Plasma 5.20-st kasutatakse vaikimisi ikoonidega tegumihaldurit.
- 4. Süsteemisalv.
- 5. Digitaalkella vidin.
- 6. Töölaua kuvaja (eemaldab aknad, et töölaual paiknevad vidinad oleks nähtavad)
- 7. Taustapilt.

Kõik töölaua elemendid (vidinad, *widgets*) paiknevad taustapildi (*wallpaper*) peal, mis on kõige silmatorkavam töölaua element. Vidin on ka tühi paneel, millel omakorda paiknevad vidinad 1-6. Paneel on vaikimisi töölaua alumisel serval, kuid selle võib paigutada mistahes töölaua servale. Võib kasutada mitut paneeli. Töölaud on keskkond programmide käivitamiseks ja kasutamiseks. Programme saab käivitada kas menüüst või käivitusikoonide abi, mis võivad paikneda tegumihalduril, paneelil või töölaual. Käivitusikoonil tuleb teha üks hiireklõps. Menüüst käivitamisel tuleb kõigepealt avada menüü ja siis valida sealt programm. Selleks kulub vähemalt kaks hiireklõpsu pluss aeg vajaliku otsimiseks. Programme saab käivitada ka klahvikombinatsiooniga *Alt+Spacebar* või *Alt+F2* töölaua ülaserval avanevast käivitusaknast <u>*Krunner*</u>, kuhu tuleb tippida programmi nime algustähed. Kasulik sülearvutitel, millel hiirt ei ole.

Aknasse on tipitud fi, vajutus Enter-klahvile käivitab Firefox veebilehitseja

Klõps küsimärgil avab spikri, kus kuvatakse võimalikud toimingud

KRunneri võimalustega tasub lähemalt tutvuda, vt nt <u>Krunner - Not AI but an actually useful</u> <u>desktop helper tool</u>.

Välimus

Töölaua välimuse määrab paneelide arv ja paigutus, nende läbipaistvus ja värvid ning taustapilt. Taustapilti saab kergesti muuta. Vaikimisi paikneb ainus paneel töölaua alumisel serval. Et Windows on aastakümneid kasutanud üht, töölaua alumisel serval paiknevat paneeli, mille vasakus otsas on menüü, võib seda pidada töölaua standardlahenduseks. Sellist töölauda kasutavad vaikimisi Kubuntu, KDE neon, Manjaro KDE jt.

Tavaliselt on KDE töölauda kasutavate distributsioonidega kaasas Breeze ja Breeze tume (*Dark*) globaalteemad (*Global Theme*), neist esimene heledate paneelide, akna põhjade ja menüüdega, teine tumedatega. Plasma 5.21 lisas Breeze videvik (*Twilight*) globaalteema, millel on tume paneel ja menüü ning heledad aknapõhjad.

Breeze videvik globaalteema

Lisaks neile on tavaliselt mõni distributsiooni arendajate poolt kokkupandud globaalteema, nt Manjaro KDE puhul Breath (tumedad paneelid ja menüüd, heleda põhjaga aknad).

Tundub, et seda on vähe. Internetist võib lisa valida üle 400 globaalteema hulgast, kuid tihti pole need täielikud – lisaks tuleb paigaldada ikoonikomplekte, värviskeeme, kursoreid vm. Kindlam on kasutada mõnd kaasapandud teemat või juhenduda mõnest arvukatest Plasma kohandamisele (*customization*) pühendatud YouTube videost.

Alates Plasma 5.24-st saab kasutada teemasid, kus Plasma paneelid on asendatud Latte doki paneelidega, mille läbipaistvust ja muid parameetreid saab muuta. "Teemandusest" ülevaate saamiseks vt <u>Understanding KDE Plasma theming system</u>.

Sweet KDE globaalteema

Mõned KDE Plasma 5 töölauda kasutavad distributsioonid on hakanud pakkuma teistsuguseid lahendusi. KaOS paneel paikneb töölaua paremal küljel, et teistest eristuda.

Kui põhipaneel paigutada töölaua ülemisele servale, alumisele aga teine paneel, millel on rakenduste käivitusikoonid, meenutab tulemus macOS töölauda. Alumise paneeli asemel võib kasutada mõnd dokki - Latte, Cairo või Plank. Kaks viimast ei tööta Wayland displeiprotokolliga, mis kavatsetakse muuta vaikimisi kasutatavaks Plasma 6-s.

Töölaua alumisel serval on ujuv Plasma paneel, mille parempoolses otsas on väljalülitamisnupu vidin, selle ees mälu kasutamist näitav vidin

Töölaua alumisel serval on Cairo dokk. Ülemisele paneelile on lisatud *Control Centre* vidin. mille aknast saab ühe hiireklõpsuga valida heleda või tumeda teema, sujuvalt muuta ekraani heledust jm

Latte dokk on kirjutatud spetsiaalselt Plasma jaoks. Sellele saab paigutada kõiki Plasma vidinaid, sh menüüsid, süsteemisalve, kataloogiikoone jm. Kahjuks on selle arendamine lõpetatud ja Plasma viimaste versioonidega ei pruugi Latte dokk korralikult töötada, vt videot <u>I Fear That Latte Dock</u> <u>Might Die</u>.

Ubuntul põhinev Feren OS võimaldab kasutajal ühe hiireklõpsuga valida erinevate paneelide ja Latte doki paigutuste vahel. See on mugav, kuna pole vaja ise vaeva näha, aga soovitud tulemuse võib saavutada ka mistahes KDE töölauda kasutava distributsiooni korral.

Feren OS

Feren OS teemade valiku aken

Menüü

Menüü avamiseks tuleb teha hiireklõps menüü ikoonil või vajutada vasakpoolsele *Meta*-klahvile (Windowsi logoga klahv). Menüü on üks Plasma vidinatest. Kasutajal on võimalik valida kolme alternatiivse menüü vahel. Vaikimisi on kasutusel kahe paaniga *Rakenduste käivitaja* (*Application Launcher - Kickoff*). Vasakpoolsel paanil on programmigruppide nimed, parempoolsel valitud grupi programmide loetelu, sh lemmikud ja kataloogid (*Places*), vt <u>videot</u>.

Kõigis gruppides võib kuvada kas programmide loetelu või ikoonivaate. Plasma 5.26 võimaldab menüü akna suurust muuta, seda hiirega nurgast lohistades. Sama saab teha ka teiste paneeli vidinate hüpikakendega.

Teine alternatiiv on *Rakenduste menüü (Applicaton menu – Kicker) –* traditsiooniline kaskaadmenüü. Lemmikud ja väljalülitusikoonid on menüü vasakul küljel.

Kolmanda alternatiivina saab kasutada üleekraanimenüüd *Rakendustevaade (Application Dashboard)*. See võimaldab parempoolselt paanilt valitavate filtrite abil kuvada viimati kasutatud programme, mingi grupi (nt internetirakendused) programme või dokumente ning isegi paigaldada vidinaid (*Widgets*).

akendused ia dokumendid Kirjuta otsimiseks ... Pakandurad Viimati kasutatud rakendused П 0 > R Äs Viimati kasutatud failid Kõik rakendused × Arendus Graafika Haridus Internet Kontoritöö Multimeedia Mängud Seadistused Tööriistad Tundmatud Toide / Seanss Logi välja Leht Rakendused ja dokumendid

Igat tüüpi menüüst saab, paremklõpsuga programmi nimel avanevast hüpikmenüüst, lisada vajaliku programmi käivitusikooni Lemmikute (*Favorites*) hulka. Võimalik on käivitusikoone menüüst hiirega tegumihaldurile, paneelile või töölauale pukseerida.

Kui üleekraanimenüüd soovitakse kasutada vahetevahel, siis võiks paneelile lisada vidina *Rakendustevaade* (menüüd on teatavasti vidinad). Tavapärane menüü oleks nt *Rakenduste menüü*, teise ikooniga saab aga käivitada üleekraanimenüü (või soovi korral ka vastupidi). Menüü sulgemiseks tuleb teha hiireklõps töölaual.

Internetist KDE vidinate saidilt (<u>KDE Store</u>) võib lisaks paigaldada veel mitukümmend menüüd. <u>Tiled Menu</u> sarnaneb Windows 10 menüüle (aga milleks Linuxi kasutajale Windows 10 menüü). Selle mõõtmeid ja värve saab muuta. Algselt on parempoolne paan tühi, kasutajal tuleb sinna ise vajalikud klotsid – programmide käivitus- või dokumentide avamisikoonid lisada. Kui *Tiled Menu* vahetatakse mõne alternatiiviga, siis kasutaja tehtud muudatused ei säili. Feren OS pakub eelnevalt konfigureeritud menüüd ja säilitab esialgse konfiguratsiooni, kuid mitte kasutaja poolt tehtud muudatused.

Tiled Menu

Simple Menu, mida mitmed distributsioonid on hakanud kaasa panema, on nagu vähendatud mõõtmetega üleekraanimenüü. Aknas saab kuvada soovitud rakenduste grupi (nt internetirakendused) programmide ikoonid. Mõlemas menüüs on ka otsinguväli.

Simple Menu

Esimese kohandamise sammuna tuleks paigaldada uuendused, seejärel menüüst puuduvad rakendusprogrammid ja lisada tegumiribale (tegumihaldurile) enam kasutatavate programmide käivitusikoonid, nt Dolphin, Firefox, meiliklient, konsool, LibreOffice Writer jt. Neid saab lisada paremklõpsuga menüüs programmi nimel avaneva hüpikmenüü käsuga *Kinnista tegumiribale (Pin to Taskbar*). Vidinaid (nt ilmateade) saab paneelile lisada käsuga *Lisa Vidin (Add Widget)*. Et vaikimisi on ikoonid tegumiribal, siis võiks uusi ikoone lisada tegumiribale. Tegumiriba ikoonile klõpsates käivitub programm ja muutub ikooni välimus, paneelil olevat ikooni klõpsates ilmub töötava programmi ikoon tegumiribale. Käivitusikoonid võiksid paikneda kas tegumiribal või paneelil, mitte aga läbisegi mõlemal.

Tegumiribal võiks olla 6-12 käivitusikooni. *Rakenduste menüü* külgpaanil kuvatakse Lemmikute (*Favorites*) ikoonid. Neid võiks olla kuni 6. Kui sinna paigutada rohkem ikoone, kasvavad menüüakna gabariidid. Üleekraanimenüü *Lemmikute* osasse mahub ikoone rohkem. Kõikide menüüde korral võib otsimisväljale tippida vajaliku programmi nime. Pärast meelepärase menüü tüübi ja globaalteema valikut ning käivitusikoonide paigaldamist, on Plasma 5 töölaud valmis kasutamiseks. Lisaks valige mõni sobiv taustapilt.

Need, kes töölaua kohandamisega ei viitsi vaeva näha, võivad sellega piirduda. Kogenud kasutajatele, kes soovivad kaunist ja efektset töölauda, pakub Plasma töölaud lugematuid võimalusi.

Pildil on ikoonidega tegumihaldurile lisatud programmide käivitusikoonid, paremal mälu kasutamise vidin, üleekraanimenüü vidin, süsteemisalv ja digitaalkellast paremal *Tegevuste vahetaja*, ilmateate ja väljalülitusnupu vidinad. See on lihtsam kui mitme paneeliga töölaud. Mugav klassikaline töölaud vähese vaevaga. Globaalne teema on *Manjaro Breath* (tume paneel ja menüü).

Kui klassikaline töölaud on ära tüüdanud, võib proovida teistsugust paneelide paigutust – tõsta paneeli töölaua ülaservale või küljele, lisada teise paneeli jne. Plasma 5.26 võimaldab mitmesuguseid paneelide ja ikoonide kombinatsioone valida süsteemiseadistuste aknast valikutega *Välimus, Globaalne teema*, mis kuvab aknas saada olevate globaalteemade pildid. Kui sealt sobivat ei leia, saab uusi globaalteemasid alla laadida internetist, kus neid on üle neljasaja. Iga globaalteema muudab korraga paljusid komponente, sh paneelide arvu, paigutust, läbipaistvust, värve, ikoone, kursoreid, taustapilti jne. Soovi korral saab neid elemente ka ükshaaval muuta ja luua endale meelepärase uue globaalteema.

Kui soovite globaalteema ise kokku panna, nt kahe läbipaistva paneeliga töölaud, tuleks seni kasutatud kohandatud globaalteema eelnevalt salvestada. Selleks tuleb süsteemi vahenditega paigaldada pakett *plasma-sdk*. See võimaldab menüüst *Arendus* anda korralduse *Plasma globaalsete teemade uurija*, mis avab samanimelise akna. Selles aknas tuleb klõpsata akna vasakus alanurgas oleval ikoonil, valida *Uus teema* ja täita avanevas abiaknas kõik tühjad väljad. Kui kõik väljad on täidetud, klõpsake nupul *OK*. Kasutusel olev teema salvestatakse, v.a taustapilt. Pildil on salvestatud globaalteema *MyManjaro1*, vt <u>How To Create Look And Feel Themes – YouTube</u> (varem kasutati *Global Theme* asemel terminit *Look and Feel Theme*)

Klõpsake uuesti akna *Plasma Globaalsete teemade uurija* akna vasakus alanurgas oleval ikoonil, valige uus teema ja avaneva abiakna loetelust teema *MyManajro1*, vt joonis järgmisel lk. Kuvatakse äsja salvestatud teema andmed, kuid taustapildi väli on tühi, klõpsake sellel ja valige üks varem salvestatud taustapiltidest. Need võiksid paikneda kataloogi *Pildid* alamkataloogis *Taustad*.

Nüüd, kui kõik väljad on täidetud, salvestage teema veelkord (klõps kastil *Teema töölauapaigutuse kasutamine* ja siis nupul *Salvesta*).

<u> </u>	Plasma glob		~ ^ 😣	
	Uus teema			
7				
Kommen	Teema plugina nimi:	M1		
	Teema nimi:	MyManjaro1		
	Kommentaar:	Paneel all, kaks menüüd		
E-)	Autor:	AM		
Venhi	E-post:	*******		
Liter	Versioon:	0.1		March Charles
	Veebileht:	****		
	Litsents:	LGPL 2.1+ ~		
_				
Ξ		ОК	Loobu	Salvesta

Plasma Globaalsete teemade uurija aken, mille kohal on avatud uue teema abiaken

Z	Plasma globaalsete teemade uurija	v ^ 😣
MyManjaro1	<u>~</u>	
Ant-Dark		
MyManjaro1		
Neonyt-Global		
Breeze		
Breeze tume		
Breeze videvik		
	eadistuse paigutus	Klōpsa pildi avamiseks
	ise vaikeväärtused	
	×	

Kui avate globaalteema valiku akna (*Süsteemi seadistused*, *Välimus*, *Globaalne teema*), on sinna lisandunud uus globaalteema *MyManjaro1*, mis kajastab tehtud muudatusi (taustapilt, paneelile lisatud vidinad).

a ×	Globaalne teema — Süste	emi seadistused	? ~ ^ 🔇
< 🗾 Globaalne teema	Globaalne teema		
🖊 Rakenduste stiil			
🌉 Plasma stiil			
Akna dekoratsioonid			
 Värvid 			
Aa Fondid	Ant Dark	Proozo	Proozo tumo
Ikoonid	Altebark	Dieeze	breeze turne
Kursorid			
Fondihaldus			
🗶 Tösta muudetud seadistused es	Teema töölauapaigutuse kasutamine		🖉 Hangi uusi globaalseid teemasid

Süsteemi seadistuste akna valik Välimus, Globaalne teema

Aknas on kaks internetist tõmmatud teemat *Ark Dark* ja *Neonyt-Global* ja oma salvestatud *MyManjaro1*. Valige aknas mõni muu teema, nt *Ark Dark*. Märgistage aknas kontrollkast *Teema töölauapaigutuse kasutamine* ja klõpsake nupul *Rakenda*. Töölaua välimus muutub. Valige nüüd uuesti teema *MyManjaro1*, märgistage kontrollkast ja klõpsake nupul *Rakenda*. Endine töölaua välimus peaks taastuma, v.a menüüst puuduvad lemmiklingid, paneelil olnud programmide käivitusikoonid ja, et Tegevustel on vaikimisi kasutatavad taustapildid. Päris korrektselt seega kõik ei tööta.

Edasi võite proovida kohandada mõnd muud teemat. Kui tulemus rahuldab, salvestage see sama moodi, nt nimega *MyManjaro2* ja teistsuguse taustapildiga.

Ise tehtud teemad paikevad kataloogis *.local/share/plasma/look-and-feel/*. Sealt tuleb vajaduse korral vastav alamkataloog kustutada. Selle nimi pärineb abiakna *Uus teema* väljalt *Teema plugina nimi*.

Internetist tõmmatud teemade kustutamiseks avage süsteemiseadistuste akna leht *Globaalne teema*, klõpsake nupul *Hangi uusi teemasid* ja järgmises aknas valige filter *Ainult paigaldatud*. Kuvatakse kasutaja poolt paigaldatud *Globaalsed teemad*. Samast saab neid kustutada.

Kirjeldatud protseduur on üsna tülikas ja keerukas, mõeldud pigem uue globaalteema konstrueerimiseks, kui mõne olemasoleva kohandamiseks. Paneelile lisatud vidinad, nt ilmateade, salvestatakse, lisatud programmide käivitusikoonid ja menüüde muudatused (lemmiklingid) aga mitte. Lihtsam on töölaua muudatusi salvestada internetist tõmmatava vidina <u>Plasma Customization Saver</u> abil, mis lisab vidinate külgpaneelile vidina <u>PlasmaConfSaver</u>. Selle ikoon tuleks paigutada paneelile. Klõps ikoonil avab abiakna, kust saab ekraanil olevale töölauale anda nime ja selle salvestada. Muutke töölauda, nt tõstes ekraani alumisel serval oleva paneeli ülemisele servale ja lisades alumisele servale Latte doki. Valige eelmisest erinev taustapilt. Salvestage muudetud töölaud uue nimega.

Abiaknast saate valida, millist salvestatud töölaudadest kasutada. *PlasmaConfSaver* on kasulik ka erinevate Latte doki või *Tiled Menu* konfiguratsioonide testimiseks ja säilitamiseks. Selle vidina versioonid 1.4/1.5 ei näidanud abiaknas salvestatud taustapilti, vt <u>videot</u>. Versioon 1.6 töötab nagu pildil näha, st kuvab abiaknas taustapildi. Töölaua muutmise korral, nt pärast paneelile uue ikooni või vidina lisamist, tuleb muudetud töölaud uuesti salvestada.

🛈 @ ବ 🖻 🗣 🔺 19:37 🔺 🖬 💻 🗧

KDE-huvilistel on soovitatav kasutada mõnd pidevalt uuendatavat (*rolling*) distrod, nt Manjaro KDE või KDE neon, mis tagab uusima Plasma töölaua ja KDE rakenduste (*KDE Gear*) kasutamise.

Paneel

Vaikimisi paikneb paneel töölaua alumisel serval, kuid selle võib paigutada ka töölaua vasemale või paremale küljele või ülemisele servale. Paneele võib olla rohkem kui üks, mida GNOME ei võimalda. Vaikimisi on paneel töölaua külje pikkune, kuid selle võib lühemaks muuta ja joondada keskele, vasakule või paremale (vertikaalsete paneelide korral üles või alla). Soovi korral võib põhipaneeli nihutada töölaua ülemisele servale, teha alumisele servale uue tühja paneeli, mille pikkus on väiksem ja kõrgus suurem, ning paigutada sinna enamkasutatavate programmide käivitusikoonid ja vajalikud vidinad. Tulemus on sama, kui mõne doki paigaldamisel, milleks läheb vaja lisaprogrammi.

Üks (põhi)paneel üleval, teine all

Plasma 5.25 võttis kasutusele ujuvad (*floating*) paneelid, mis paiknevad ekraani servast veidi eemal. Kuna paneeli läbipaistvust ja kaugust ekraani servast ei saa mugavalt muuta ega kasutada 3D tausta ja efekte (hüplevad ikoonid jm), siis võib tekkida soov kasutada mõnd dokki, nt <u>Latte Dock</u>. Sisulist vajadust selleks ei ole.

Järgmisel pildil on põhipaneel üleval, alumisel serval aga Latte dokk. Kuna Latte dokk on kirjutatud spetsiaalselt Plasma 5 jaoks, saab selle paigutada kõiki Plasma vidinaid, mida teised dokid ei võimalda. Latte dokk võib iga Tegevuse jaoks olla erineva konfiguratsiooniga, st iga käivitusikooni jaoks saab määrata, milliste Tegevuste korral seda näidatakse. Dokke võib olla rohkem kui üks ja nad võivad paikneda töölaua mistahes serval. Kui soovite dokki töölaua alumisele servale, siis võib kasutada sellist globaalteemat, kus Plasma paneel on töölaua ülemisel serval või küljel. Plasma paneelist võib üldse loobuda ja kasutada Latte dokkide/paneelide kombinatsioone, mida saab siduda erinevate Tegevustega, st soovi korral on iga Tegevuse jaoks erinev dokkide/paneelide kombinatsioon.

Latte doki arendamine on lõppenud, versioon 0.10.9 jääb viimaseks kui keegi arendamist üle ei võta. Plasma 5.27 see veel töötab, edaspidine pole kindel. Latte doki asemel võib kasutada Cairo või Plank dokki, kuid neile ei saa paigutada Plasma vidinaid ja nad ei tööta Waylandiga.

Töölaua alumisel serval on Latte dokk, ülemisel Plasma või Latte paneel

<u>XeroLinux</u>i arendajad on Plasma paneelidest loobunud ja kasutavad nende asemel Latte doki paneele/dokke. Töölaua ülaservas on kolm Latte dokki (nende asemel võiks kasutada ka üht Latte paneeli), alumisel üks. Sellega hõivatakse rohkem mälu.

XeroLinuxi töölaud

Alates Plasma 5.18-st on töölaua ülanurgast eemaldatud tööriistakasti ikoon, mille asendab

spetsiaalne kohandamisrežiim. Selle saab käivitada töölaua tühjal kohal paremklõpsuga avaneva hüpikmenüü käsuga *Sisene* kohandamisrežiimi. Töölaua ülaservas kuvatakse paneel, millelt saab avada vidinate lisamise paneeli, Tegevuste lisamise/valiku paneeli, globaalteema valiku akna või töölaua konfigureerimisakna, kust saab nt vahetada taustapilti.

Kui paneelil paremklõpsuga avanevast hüpikmenuust valida *Muuda paneeli*, avaneb töölaua ülaservas redigeerimispaneel ja põhipaneeli kohal riba, mille nuppude abil saab muuta paneeli paksust ja pikkust ning valida millisel töölaua serval paneel paikneb. Paneelil saab ikoone ja vidinaid nihutada, lisada uusi vidinaid või mittevajalikke eemaldada. Uute vidinate paneelile lisamiseks klõpsake riba nupul *Lisa vidinaid*, mis avab ekraani vasakul küljel paneeli *Vidinad*, kust saab vidinaid valida. Plasma viimaste versioonide korral on vidinate paneelile kolm veergu. Valitud vidina paneelile paigaldamiseks tuleb sellel teha topeltklõps. Paneelile saab paigaldada ka Kataloogivaate vidina (*Folder View*), mis kuvab valitud kataloogi sisu. Neid vidinaid võib paneelil olla mitu, nagu ka vidinaid erinevate menüüde käivitamiseks.

Paneeli lisamenüüst, vt järgmist pilti, saab paneeli muuta ujuvaks korraldusega *Floating panel* ja piiratud ulatuses muuta paneeli läbipaistvust *Opacity*. Plasma paneelide läbipaistvuse määrab kasutatav globaalteema. Sujuvalt saab läbipaistvust muuta ainult Latte paneelidel.

Avatud on paneeli kohandamise riba ja paneeli lisamenüü

Kui kasutatakse rohkem kui üht virtuaalset töölauda, siis paigutatakse paneelile automaatselt vidin *Peiler*. Kui kasutate rohkem kui üht Tegevust (*Activity*), lisage paneelile vidin *Tegevuste vahetaja* (*Activity Pager*), mis näeb välja samasugune kui virtuaalsete töölaudade peiler. Et nad omavahel segamini ei läheks, võiks virtuaalsete töölaudade ja Tegevuste arv olla erinevad, nt 2 ja 4 või 4 ja 6. *Tegevuste vahetaja* võimaldab ühe hiireklõpsuga valida sobiva Tegevuse (sellega ka taustapildi ja vidinad). Tegevused võivad seega asendada virtuaalseid töölaudu. Virtuaalsetest töölaudadest ja Tegevustest täpsemalt edaspidi.

Menüüst puuduvad programmid tuleb paigaldada vastava distributsiooni vahenditega. Ubuntul põhinevate distrode (Kubuntu, KDE neon) korral on selleks menüü käsk *Avastusretk (Discover)*. Kui on oluline Eesti ID-kaardi tarkvara, siis tuleks kasutada Ubuntul põhinevat distributsiooni, sest nendega töötab RIA ID-kaardi tarkvara. Praegu on ametlikult toetatud (K)ubuntu 20.04 (LTS) (64bit), 22.04 (LTS) (64bit), 22.10 (64bit) ja 23.04 (64bit). ID-kaardi tarkvara saab paigaldada ka Manjaro KDE ja teiste Arch-põhistele disrodele, vt <u>siit</u>. KDE programmidest tuleks paigaldada fotohaldur digiKam ja videoredaktor Kdenlive. E-posti jaoks oleks loogiline kasutada programmi Kmail, kuid paljude eelistatus on Thunderbird. Käivituva mälupulga tegemiseks sobivad SUSE Studio ImageWriter või <u>balenaEtcher</u>. E-raamatute haldamiseks ja lugemiseks sobib Calibre.

Kui vajalike programmide käivitusikoonid on paneeli(de)le paigaldatud, võib valida mõne sobiva taustapildi, mis muudab töölaua välimust kõige rohkem.

KDE kasutaja saab soovi korral anda oma töölauale Unity, GNOME, macOS või Windows 10/11 välimuse. Pildil on isegi paneeli vasakus otsas paiknev menüü ikoon Apple õunalogoga.

KDE macOS X Yosemite

Aga milleks ehtida ennast võõraste sulgedega. Pigem koostage omale ise meelepärane töölaud. Valige mõni internetipoes olevatest globaalteemadest ja kui te sellega päris rahul ei ole, siis muutke ise vajalikke elemente: Plasma teemat, ikoone, kursoreid, taustapilti jne.

Kui kindel töölaua välimuse eelistus on juba välja kujunenud, nt paneel üleval, dokk all, siis on kõige lihtsam nihutada Plasma paneel töölaua ülemisele servale ja paigaldada alumisele servale Latte dokk. Pärast seda kui dokile on paigaldatud kõik vajalikud käivitusikoonid, eemaldage ülemise paneeli ikoonidega tegumihaldur.

Latte doki asemel on kindlam kasutada ujuvat tühja tsentreeritud Plasma paneeli, mille pikkust on vähendatud. Paneelile tuleb paigaldada ikoonidega tegumihaldur, vt pilt lk 7.

Taustapilt

Iga distributsiooniga on tavaliselt kaasas arvukalt taustapilte. Kui nende hulgas sobivat ei leidu, võib kasutada mõnd oma tehtud või internetist tõmmatud pilti. Need võiks paigutada kataloogi *Pildid* alamkataloogi *Taustad*, mis tuleb ise teha. Kopeerige sinna oma pildid või internetist tõmmatud pildid. Taustapildina saab kasutada ka mõnest mängivast videofailist klahviga *PrtScr* salvestatud kaadrit. Paremklõps töölaua tühjal kohal avab hüpikmenüü, mille korraldus *Seadista töölauda ja taustapilti (Configure Desktop and Wallpaper)* avab akna, kust saab valida sobiva pildi või tõmmata internetist mõne uue pildi. Klõps mõnel pildil kuvab selle taustal, et see pidevalt kasutusele võtta, kõpsake nupul *Rakenda*.

Manjaro taustapildi valiku aken

Aknas on need pildid, mis on kasutatava distributsiooniga kaasas või mille olete valinud kõvakettalt nupuga *Add Image* või internetist tõmmanud nupuga *Hangi uusi taustapilte*. Taustapildina saab kasutusele võtta ka mistahes failihalduri aknas kuvatava pildi (paremklõpsuga avanevast hüpikmenüüst).

Kõigil sama Tegevuse virtuaalsetel töölaudadel on sama taustapilt. Erinevate Tegevuste jaoks võib kasutada erinevaid taustapilte. Taustapilte saab soovi korral automaatselt vahetada valitud ajavahemiku möödumisel. Nupuga *Hangi uusi pluginaid (Get New Plugins)* saab internetist alla laadida abiprogramme, mis võimaldavad nt taustapildi asemel videot mängida.

Tegevused ja virtuaalsed töölauad

Tegevused (*Activities*) on Plasma töölaua eripära. Tegevused on mõeldud erinevate vidinakomplektidega töötamiseks. Vaikimisi on kasutusel üks Tegevus. Kasutaja võib neid lisada. Iga Tegevuse jaoks võib töölauale paigutada erineva taustapildi, erinevad programmide käivitusikoonid ja vidinaid, nt kataloogivaate vidinad. Üks Tegevus võib nt olla fotode redigeerimise ja vaatamise jaoks, teine videotöötluseks ja videote vaatamiseks. Fotode Tegevuse töölauale võib paigutada programmide digiKam, Darkroom ja GIMP käivitajad ning kataloogividina (*Folder View*), mis kuvab kataloogi *Pildid* või mõne selle alamkataloogi sisu, kus on värsked pildid, mis vajaksid kohendamist. Kataloogividinaid võib olla rohkem kui üks. Spetsiaalse alamkataloogi võib teha keerukamate programmide juhendite jaoks. Vaikimisi on töölaua tüübiks *Kataloogivaade*, mis kuvab kataloogi *Desktop* või mõne muu valitud kataloogi sisu. Kui töölaua tüübiks valida *Töölaud*, siis saab ekraanile paigaldada ühe või mitu kataloogivaate vidinat, mille akendes kuvatakse valitud kataloogi(de) sisu.

Igale Tegevusele tuleks anda nimi. KDE paneelid ja menüüd on kõigi Tegevuste jaoks ühised. Kui tahate töölaua puhta hoida, siis pole mõtet Tegevusi kasutada. Enamus KDE eelistajad (ühe küsitluse järgi tervelt 76%) neid ei kasutagi. Vaikimisi võiks siiski kasutada vähemalt üht puhta töölauaga Tegevust ja teise Tegevuse töölauale paigutada vidinad, mida tahate katsetada, nt ilmateade, protsessorite ja mälu kasutamine jm.

Tegevuste ja virtuaalsete töölaudade vahe on mõnevõrra hägune. Tegevusi vahetatakse harva (paar korda päevas), virtuaalseid töölaudu siis, kui kõik aknad ühele töölauale hästi ära ei mahu. Ajaliselt käib töö korraga vaid ühe Tegevuse piires. Plasma 5.5 tõi kaasa uue vidina – *Tegevuste lülitaja*, mis on vidina *Tegevused* alternatiiv.

Tegevusi saab lisada töölaua vabal osal paremklõpsuga avaneva menüü korraldusega *Näita tegevuste lülitajat*, mis avab ekraani vasakul küljel *Tegevuste* (*Activities*) külgpaneeli. Sellelt saab Tegevusi hiireklõpsuga vahetada ja uusi Tegevusi lisada.

Tegevuste valiku, lisamise, eemaldamise külgpaneel

Uue Tegevuse lisamiseks klõpsake külgpaneeli nupul Loo tegevus ja andke sellele nimi. Hiljem

võib nime muuta Tegevuse pisipildi vasakus alanurgas oleva nupu abil. Avage uus Tegevus ja valige sellele teistest erinev taustapilt. Paigaldage töölauale vajalikud käivitusikoonid, vidinad (sh rakenduste kiirkäivitaja), viited failidele ja kataloogidele jm. Tegevuse töölauale võib menüüst paigutada programmide käivitusikoone või vidinate külgpaneelilt kataloogividinaid, samuti kataloogide või dokumentide ikoone. Vajaliku kausta või dokumendi võib Dolphini aknast töölauale pukseerida. Üksikute programmide käivitusikoonide asemel võib kasutada vidinat *Kiirkäivitaja*. Sellele saab paigaldada antud Tegevuse jaoks vajalike programmide käivitusikoonid aga ka ikoonid vajalike dokumentide avamiseks.

Järgmisel pildil on Tegevus nimega *Foto*, fotode vaatamiseks ja redigeerimiseks. Töölaual on ikoonid programmide digiKam ja GIMP käivitamiseks ja nende keerukate programmide kasutamisjuhendeid sisaldava alamkataloogi vidin. Taustapilt kajastab Tegevuse otstarvet.

Tegevus *Foto*.

Tegevuse töö võib peatada, klõpsates Tegevuse pisipildi paremas alanurgas oleval ikoonil. Tegevuse pisipilt eemaldatakse külgpaneelilt, sinna jääb Tegevuse nimi. Kõigi avatud akende asukohad ja sisu säilitatakse kõvakettal. Kui Tegevus uuesti aktiveerida klõpsuga selle nimel, siis need taastatakse. Sellest võimalusest on kasu, kui pooleli olev töö tuleb ootamatult katkestada ja soovite hiljem samalt kohalt jätkata. Kolmandate osapoolte rakendusi, nt LibreOffice programme, automaatselt ei käivitata, seda peate ise tegema, kuid pooleli olnud dokument kuvatakse taaskäivitatud rakenduse aknas. Enne Tegevuse töö peatamist võiks pooleli olevate dokumentide sisu kindluse mõttes kõvakettale salvestada.

Tegevusi saab vahetada klahvikombinatsiooniga *Meta+Tab* või *Meta+Shift+Tab*. Vt YouTube videot <u>KDE Activities: How To</u> ja <u>The Mystery of KDE Activities</u>.

Virtuaalsed töölauad on lisapind nende akende mahutamiseks, mis ühele töölauale hästi ära ei mahu. Virtuaalsete töölaudade arvu või määrata aknast *Süsteemi seadistused* valikutega *Töölaua käitumine, Virtuaalsed töölauad*.

₩ ×	Virtuaalsed töölauad — Süsteemi seadistused	? ~ /	^ X
< Töötsooni käitumine	Virtuaalsed töölauad		
Z Üldine käitumine	Rida 1		
Kraani servad	Töölaud 1	0	\times
Puuteekraan		6	
🞽 Töölauaefektid	Rida 2		
🚄 Ekraani lukustamine	Töölaud 2	0	$\times \parallel$
💾 Virtuaalsed töölauad			
Tegevused			
	+ Lisa	2 ric	da 🗘
	Valikud: 📃 Lõppu jõudmisel hüpatakse tagasi		
	🔳 Lülitumisel näidatakse animatsiooni: Liuglemine 🗸 📩 🗜		
	🗌 Lülitamisel näidatakse ekraanikuva: 🛛 1 000 ms 🗘		
	Töölaua paigutuse indikaatorite näitamine		
🗶 Tõsta muudetud seadistused esile	D Vaikeväärtused	🗸 Rake	enda

Virtuaalsete töölaudade arvu ja ridade arvu valik

Valige parempoolselt paanilt töölaudade arv ja ridade arv ning soovi korral tippige iga töölaua nimi. Seejärel klõpsake nupul *Rakenda*.

Samas aknas saab määrata kuidas töölaudu vahetatakse. Soovitatav on jätta vaikimisi kasutatav *Liuglemine (Slide)*.

Kõigi Tegevuste jaoks on sama arv virtuaalseid töölaudu. Neid võiks olla paarisarv – kaks või neli (siis saab neid paneelil soovi korral kahte ritta paigutada), rohkem on juba liiast. Kui virtuaalseid töölaudu on rohkem kui üks, lisatakse paneelile automaatselt vidin *Peiler*, mis kuvab iga virtuaalsete töölaua jaoks paneelil ruudukese. Need paiknevad ühes või mitmes reas. Klõps mingil ruudukesel kuvab vastava töölaua, töölaudu saab vahetada ka hiire rulliga. Virtuaalsed töölauad lihtsustavad tööd. Näiteks võib ühel töölaual avada maksmist ootava arve pdf-faili, teisel brauseri aknas oma pangakonto. Ülekande tegemisel minge konto numbri, arve numbri ja makstava summa kopeerimiseks töölauale millel on arve, kopeerige vajalik mälupuhvisse, siirduge töölauale kus on ülekanne ja kopeerige mälupuhvri sisu vajalikule kohale. See on mugavam kui samal töölaual akende nihutamine. Plasma 5.24 lisas töölauaefektidele uue ülevaateefekti. Kui see on sisselülitatud, saab klahvikombinatsiooniga *Meta*+*W* kuvada kõik hetkel kasutusel olevad aknad, virtuaalsed töölauad ja otsinguakna.

Ülevaateefekt

Plussil klõpsates saab lisada uue virtuaalse töölaua. Aknaid saab pukseerida ühelt virtuaalselt töölaualt teisele, vt videot <u>KDE Plasma 5.24 - New overview effect</u>.

Plasma 5.27 lisas akende plaatimise (*tiling*) võimaluse, st ekraani pinna saab jaotada ristkülikuteks ja igasse ristkülikusse pukseerida erineva akna. Selle kasutamiseks tuleb käskudega *Süsteemi seadistused*, *Töötsooni käitumine*, *Töölauaefektid* avanevas aknas klõpsata kontrollkastil *Tiling Editor*.

a *	Töölauaefektid — Süsteemi seadistused	~	^ X
< Töötsooni käitumine	Töölaua efektid		
 Üldine käitumine Ekraani servad 	Vihje: teadasaamiseks, kuidas efekti esile kutsuda, tasub uurida vastava efekti seadistusi.		8
Touchscreen Gestures	Akende avamise ja sulgemise animeerimine		
Toolauaefektid Ekraani lukustamine Virtuaalsed töölauad Tegevused	Hääbumine Paneb aknad sujuvalt hääbuma või tugevnema, kui need peidetakse või nähtavale tuuakse Liuglemine	.	U
Viimati kasutatud failid	Akende liuglemine ilmumisel või kadumisel Skaleerimine Skaleerib aknaid sujuvalt, kui need peidetakse või nähtavale tuuakse	- +	
	Aknahaldus		
	☑ Olemasolevad aknad Vähendamine, kuni kõiki avatud aknaid saab kuvada üksteise kõrval		
	Tiling Editor Editor for the tiling areas	÷	
	☑ Töölauavõrgustik Vähendamine, et kõik töölauad oleksid ükstelse kõrval võrgustikus näha	∃ ‡	
	☑ Ülevaade Annab ülevaate virtuaalsetest töölaudadest ja akendest	∃ ‡	
		uaefek	te
	Abi C Vaikeväärtused S Lähtesta	✓ Rake	nda

Seejärel saab klahvidega *Meta*+*T*, siirduda ekraani jaotamisrežiimi ning valida hiirekursori abil sobiva ekraani jaotuse. Akna saab hiire abil soovitud plaadile pukseerida hoides all *Shift*-klahvi.

Ekraani jaotamine

Ekraan on jaotatud neljaks

Globaalne teema, Plasma stiil, värvid ja akende dekoratsioonid

Globaalne teema määrab kõik töölaua parameetrid, sh menüü ja paneeli värvi ning läbipaistvuse. KDE arendajad pakuvad *Breeze, Breeze Dark* ja *Breeze Twiligh*t globaalteemasid. Esimene on heleda, teine tumeda (musta) põhjaga, kolmas tumedate menüüde ja heleda põhjaga akendega. Need on kasutusel Kubuntus. Mitmete distrode arendajad on töötanud välja oma globaalteema, nt KaOSi hallides toonides *Midna Dark või* Manjaro *Breath*. Globaalteemasid saab internetist lisaks tõmmata. Valitud globaalteemaga määratud parameetreid saab kasutaja muuta, muutes Plasma stiili (vanem termin *Plasma Theme*), värve, ikoone, kursoreid jm.

Plasma stiili valiku aken

Katsetage erinevaid internetis pakutavaid Plasma stiile ja valige sobiv. Edasi valige sobiv akende värviskeem. Akende tausta värv (hele või tume) määratakse *Süsteemiseadistuste* akna valikuga *Värvid (Colors)*. Samast aknast saab valida esiletõstu värvi (*accent color*). Plasma 5.25 lisas võimaluse valida värvi taustapildi alusel (*From current wallpaper*), vt järgmist pilti. Vahel võib tulemus olla ootamatu. Kui pakutavad värvid ei sobi, saab ise sobiva värvi valida. Valitud värvi kasutatakse ka failihalduri *Dolphin* aknas olevate kataloogide ikoonide jaoks. Seda saab kasutada ka akende tiitelribade jaoks ja akende toonimiseks, vt videot <u>KDE Plasma 5.25 Released – YouTube</u>.

Esiletõstu värvi valik taustapildilt

Värviskeeme saab samuti internetist tõmmata. Halli tausta kasutavate värviskeemide korral tõusevad hästi esile videoredaktori Kdenlive ja fotohalduri digiKam värvilised pildid. Mõned ikoonid võivad selliste värviskeemide korral olla halvasti nähtavad.

Videoredaktori Kdenlive jaoks sobib hästi must või hall akna värviskeem

Akende dekoratsioonid: tiitliriba ja raamide värv ning tiitliribal kasutatavad ikoonid määratakse *Süsteemiseadistuste* akna valikutega *Rakenduste stiil, Akna dekoratsioonid*. Niisiis mitu eraldi seadistust: menüü ja paneeli värvide, akende tausta värvide ja akende dekoratsioonide jaoks. Neid kombineerides võib kokku panna lõputu arvu erinevaid globaalseid teemasid.

a	Akna dekoratsioonid * — Süsteemi seadistused	? ~ ^ X
< Rakenduste stiil	Aknadekoratsioonid	
🔀 Rakenduste stiil	Teema Tiitliriba nupud	
Akna dekoratsioonid		
	Image: Subscription of the state of the	
	Üldine Animatsioonid Varjud Akende spetsiifilised tühista >	
	Tiitli joondus: Keskel (täislaiuses) 🗸	
	Nupu suurus: Tavaline V	
	Maksimeeritud akende suuruse muutmise lubamine akna servast	
	 Pideme lisamine piireteta akende suuruse muutmiseks Tiitliribal ja akna sisus samade värvide kasutamine 	
	S Lähtesta B Vaikeväärtused ✓ OK S Loobu	
		0
	Notaria Manjara Dark Gradiant	
	Kasutatakse teema aknapiirde vaikesuurt Normaalne 💛 🚊 Hangi uusi aknadekor	atsioone
🗶 Tõsta muudetud seadistused esile	Image: Second state state Image: Second state state Image: Second state state Image: Second state state	✓ Rakenda

Akende dekoratsioonide valik

Lisaks nendele saab valida akende avamisel, sulgemisel ja nihutamisel kasutatavaid efekte, nt võbisevad aknad (*Wobbly Windows*), erinevaid ikoonikomplekte, kursoreid ja kirjatüüpe. Neid võib igaüks soovi korral ise katsetada.

-	Töölauaefektid — Süsteemi seadistused V ^						~ ^ X	
Sear	ch	≡	Τö	Töölaua efektid				
🗾 Välimus	5	> 1	Vihj	/ihje: teadasaamiseks, kuidas efekti esile kutsuda, tasub uurida vastava efekti seadistusi.				
Töötsoon			ße	arch			7	
🗾 Töötsoo	oni käitumine	>	Ake	ende avamise ja sulgemise animeerimine			1	
📃 Aknaha	ldus	>		Glide			-	
Kiirklah	vid	>		Glide windows as they appear or disappear			0	
💻 Käivitar	nine ja seiskamine	>	0	Hääbumine			U	
Otsing		>		Paneb aknad sujuvalt hääbuma või tugevnema, kui need peidetakse või nähtavale	tuuakse			
Isiklik teav	e		•	Skaleerimine Skaleerib aknaid suiuvalt, kui need peidetakse või nähtavale tuuakse				
🐥 Märgua	anded		۸k					
🙆 Users			AKI					
복 Lokaad	i seadistused	>	~	Desktop Grid Zoom out so all desktops are displayed side-by-side in a grid			- - -	
🔥 Hõlbus	tus			Overview				
🔠 Rakend	used	>	~	Allows you to overview virtual desktops and windows			→	
裧 KDE tur	valaegas			Litsents: GPL				
🐖 Kasutaj	a tagasiside			Present Windows			-	
🕒 Varuko	opiad			Zoom out until all opened windows can be displayed side-by-side			°—	
🌖 Võrguk	ontod		Foo	kus				
Võrk				Dialoogi eellane				
Seadist	used	>		lumendab aktiivse dialoogi eellasakna				
🌖 Ühendı	used				🖞 Hangi uusi töö	ölauae	efekte	
-								
💉 Tõsta i	muudetud seadistused	d esile	ß	Vaikeväärtused 5 Lähtesta		✓ F	takenda	

Töölauaefektide valik. Märgistatud on Overview (Ülevaade)

Internetist hangitud teemade, värviskeemide ja akende dekoratsioonide kombineerimisel võib tekkida mitmesuguseid probleeme. Neid võimalusi on esialgu parem katsetada mälupulgalt käivitatud operatsioonisüsteemiga.

Plasma töölaua teemad salvestatakse kataloogi ~/.local/share/plasma/desktoptheme, värviskeemid (mis on tekstifailid) kataloogi ~/.local/share/color-schemes. Kui internetist saab alla laadida ainult pakitud teemakataloogi, siis tuleb see ise vastavasse kataloogi lahti pakkida.

Mitme paneeli kasutamiseks tuleb veidi vaeva näha. Plasma 5.x võimaldab sobivaid kombinatsioone valida süsteemiseadistuste aknast *Välimus, Globaalne teema*. Kui sealt sobivat ei leia, saab uusi globaalteemasid alla laadida internetist. Iga teema muudab korraga paljusid komponente, sh paneelide arvu, paigutust, välimust, värve, ikoone, kursoreid jne. Järgmistel piltidel on mõned KDE Store saidil olevad globaalteemad.

KShell

ELplas

Arc KDE

Vaata <u>7 of the Best KDE Plasma Themes for Linux</u>.

United

Numix

Vidinad

Vidinaid saab lisada nii paneelile kui ka töölauale. Vidinate lisamiseks klõpsake tühjal töölaual või paneelil ja valige avanevast hüpikmenüüst korraldus *Lisa vidinaid*, mis avab ekraani vasakul küljel külgpaneeli *Vidinad (Widgets)*. Osa vidinaid on juba paneelile paigaldatud, nt *Digikell, Võrk, Uuendused* jt. Menüüd on samuti vidinad. Eespool käsitlesime vidinate *Peiler* ja *Tegevuste vahetaja* lisamist. Vidina lisamiseks tehke külgpaneelil sellel nimel topeltklõps. Vidin lisatakse kas paneelile või töölauale, sõltuvalt sellest, kus kohast külgpaneel avati. Vidina võib ka hiirega töölauale või paneelile pukseerida.

Plasma 5.24 külgpaneel Vidinad (Widgets)

Plasma 5.26, digikella vidin on ülemiselt paneelilt töölauale pukseeritud. Tumedale teemale lülitudes vahetatakse vaikimisi kasutatav hele taustapilt tumedaga

Plasma vidinate paneelil on lihtne ilmateate vidin *Weather Report*. Internetist võib paigaldada vidina *Weather Widget 2*, mis kuvab paneelil hetketemperatuuri ja võimaldab vaadata prognoosi graafikut. Kasutades Norra ilmateenistust, saab Eesti asukoha valida pikast nimistust. Loodetavasti lisandub neile ka teisi, kaunima kujundusega ilmateate vidinaid. Oleks tore, kui mõni KDE entusiast koostaks Eesti ilmateate vidina, mis pakuks ilmateadet Eesti väikelinnade jaoks.

Lihtne ilmateade ja Weather Widget ilmateade. Prognoosid erinevad

Vidinaid saab töölaual nihutada, nende suurust muuta ja neid pöörata. Mõnel vidinal (menüü, kell jt) on mitu alternatiivset kuju, mille hulgast saab valida, tehes vidinal paremklõpsu ja valides hüpikmenüüst korralduse *Altenatiivid (Alternatives)*. Iga uue Plasma 5 versiooniga lisatakse uusi vidinaid ja täiustatakse vanu. Plasma 5.8 ja uuemad võimaldab digikella kalendri avamisel näidata riigipühasid. Alternatiiviks on interneti vidin *Event Calendar*, mis kuvab Google kalendri sündmusi ja ilmateate. Uute vidinate valmimist tasub aeg-ajalt kontrollida internetist. Mõni vidin nt brauseriaken, võib Plasma töölaua kinni kiiluda. See tuleks paigaldada topeltklõpsuga, mitte pukseerimise teel.

Kokkuvõtteks

Plasma 5 töölauaga võib töötada ilma seda kohandamata või pärast minimaalset kohandamist – tegumiribale enamkasutatavate programmide käivitusikoonide lisamist. Järgmiseks valige sobiv globaalteema, menüü ja taustapilt.

Edaspidine – paneeli(de) paigutus, doki lisamine, esiletõstuvärvi valik, efektid, Tegevused ja töölaua lugematud peenhäälestusvõimalused pole kohustuslikud, nendega võib tegeleda, kui huvi ja aega jätkub. Eeskujusid leiab internetist. Mõni internetist tõmmatud Plasma 5 vidin ei tööta, mõne vidina paigaldamisel võib tekkida olukord, kus töölauda enam üldse käivitada ei saa. Seetõttu on kindlam vidinaid katsetada mälupulgalt käivitatud distroga.

Internetis on palju KDE töölaua kohandamist kirjeldavaid videoid, vt näiteks <u>Kde showcase, the slowdown – YouTube</u>, kus töölaual on üks paneel üleval, teine, programmide käivitajatega paneel all.

Keerulisemat, dünaamilise (*live*) taustapildiga kohandust vt videost <u>KDE plasma customization</u>.

Taustapildi jaoks on kasutatud Animated image vidinat, globaalteema on Layan kvantum.

Miks eelistada Plasma 5 töölauda?

Seda arendatakse vaba tarkvara kogukonna huvides, mitte mõne firma (Canonical) ärihuvides. Kasutajal, mitte mõnel firmal (Microsoft, Apple, Canonical), on õigus otsustada, milline tema töölaud välja näeb - kas paneel paikneb all, üleval või küljel, mitu paneeli on, kuidas menüü, paneel ja aknad välja näevad ja käituvad jne. Selleks on kasutaja käsutuses vajalikud vahendid. Kõikvõimalikud Plasma 5 efektid (vonklevad või "plahvatavad" aknad jm) tagab aknahaldur KWin, mida kontrollivad KDE arendajad. Kolmandate osapoolte tarkvara pole Plasma 5 töölaua kohandamiseks vaja. Plasma 5 töölaud ei kogu ega edasta kasutaja kohta infot, nagu teevad Windows 10/11 ja macOS.

Vabadus ise valida ja otsustada on suur väärtus.

2024. a alguses toimub üleminek Qt 6, FW 6 ja Plasma 6 töölauale. Vaikimisi võetakse kasutusele Wayland displeiprotokoll, topeltklõps failide avamiseks, ujuv plasma paneel jm, vt videot <u>First</u> <u>Round of PLASMA 6 Features & Changes!</u>

Viimati täiendatud 3.09.2023

Lisainfo:

KDE Plasma 5.27 Released

KDE Plasma 5.27 Released, This is What's New

KDE PLASMA 5.27: the biggest, best KDE release yet! - YouTube

The Plasma desktop is miles ahead of everything else

Plasma 5.27 - Can't say there are many differences, but 'tis ok

<u>Plasma desktop customization guide - How to for newbies</u>

KDE Plasma Customization 2023 – YouTube (otsing)

KDE Plasma Customization (20 videot)

<u>10 Reasons You Should Be Using KDE – YouTube</u>

KDE Plasma Virtual Desktops and Activities (what's the difference?) - YouTube

<u> 17 KDE Plasma Features That You Didn't Know About – YouTube</u>

Understanding KDE Plasma theming system

How To Create A Plasma Restart Script - YouTube

How To Create Look And Feel Themes - YouTube

<u>Theming KDE Plasma - The KDE Experiment – YouTube</u>

7 of the Best KDE Plasma Themes for Linux

Some nice widgets for your Plasma desktop

<u>33 Excellent KDE Plasma Widgets (Updated 2022)</u>

Using KDE Connect to Sync your Android Device with Your Linux Computer